

Ressenya

Lluís, Joan-Lluís (2011). *A cremallengua. Elogi de la diversitat lingüística*. Barcelona: Viena Edicions, 160 pàgines, 16,50€ (pbk). ISBN: 978-84-8330-662.

Marina Casadellà
Universitat Autònoma de Barcelona

Text rebut 20 de maig de 2014, versió final 30 de maig de 2014

L'autor d'*A cremallengua*, Joan-Lluís Lluís, és fill de la capital nord-catalana. Segurament, el fet de viure com a catalanoparlant al bell mig del Rosselló l'ha ajudat a esdevenir, avui en dia, un defensor aferrissat de les llengües minoritzades, començant per la pròpia. La trajectòria de Lluís com a ferm guardià de la llengua catalana és molt remarcable: ha denunciat incansablement l'Estat francès com a agent responsable del defalliment de l'ús del català a la Catalunya Nord i ha fet mans i mànigues per promoure la llengua des del Servei de Difusió de la Llengua -Casa de la Generalitat a Perpinyà-. Així mateix, Joan-Lluís Lluís ha publicat cròniques breus al setmanari *Presència* que tenen la llengua –les llengües- com a temàtica central.

A cremallengua és, precisament, un recull de les cròniques publicades a *Presència* que se'ns presenta en un volum de Viena Edicions prologat per Matthew Tree. Aquestes cròniques són un conjunt de petites anècdotes que comparteixen un denominador comú: la diversitat lingüística. L'escrupolosa brevetat de les setanta cròniques –no superen gairebé mai la pàgina i mitja de llargària- permet al lector llegir-les totes sense tenir en cap moment la voluntat de saltar a l'escrit següent, sigui quin sigui el grau d'interès que desperti la temàtica tractada. Malgrat que el caràcter de les cròniques, preses individualment, sigui anecdòtic, el conjunt de les anècdotes fa esdevenir el volum un text profundament crític: des de la subtileza i la –brillant- ironia, *A cremallengua* fa un crit a la preocupant desaparició de llengües i assenyala sense complexos els culpables del lingüicidi.

Entrant més específicament al contingut del llibre, hem de dir que aquest no és un volum que permeti ser ressenyat a través de la descripció de cadascun dels seus capítols. L'única divisió explícita que ens ofereix són les setanta cròniques, de manera que, si volguéssim redactar una breu síntesi de cadascuna, fariem massa llarga aquesta ressenya i prendríem al lector l'oportunitat de descobrir les anècdotes per si mateix.

Així doncs, solucionarem la qüestió amb un petit –i qui sap si perillós- atreviment: si bé cadascuna de les cròniques té caràcter propi, hem pogut destriar alguns temes generals en què les podem dividir. Oferirem, doncs, aquesta divisió temàtica, de caràcter totalment subjectiu, amb ànim de mostrar una panoràmica descriptiva sobre els continguts del llibre.

Les primeres cròniques que llegim mostren, de manera força clara, una *cronologia històrica de la llengua*. Des de bon començament, l'autor ens endinsa als orígens i a l'evolució històrica de l'expressió lingüística descrivint-ne un recorregut pràcticament lineal. Així, parlem de les primeres llengües i de les primeres expressions literàries des d'un punt de vista històric –retornem a la prehistòria, a Babilònia i a la Grècia antiga- i mitològic –recuperem paraules de *l'Antic Testament*, de *l'Alcorà*, de la *Iliada* i de *l'Odissea*-. Val a dir que les referències religioses de caràcter cristià són presents en un bon grapat de cròniques, siguin o no de temàtica històrica: encara que pugui semblar contradictori, la ironia amb què l'autor usa sovint elements místics aconsegueix, potser, fer-nos tocar una mica més de peus a terra.

Algunes cròniques prenen la llengua en si com a objecte d'estudi, de reflexió i fins i tot de joc. Les cròniques destinades a *jugar amb la llengua* demostren la seva mal·leabilitat i la seva riquesa interna. Sens dubte, l'autor la domina perfectament i això li permet oferir-nos textos com *De l'aleph a la a, però com si no hi fossin*, en què ens parla de la lletra més usada de l'alfabet, sense escriure ni una sola paraula que la contingui. Algunes altres cròniques, com *Parlem, un poch, de la hac* o *Abolim el signe d'admiració!*, també contenen reflexions sobre la llengua que evidencien la complexitat de les relacions comunicatives.

A més a més, un tema que no podia faltar és aquell que fa referència al subtítol del llibre, *Elogi a la diversitat lingüística: L'antiquíssim art de comptar amb els dits* i *Allò que diuen els silencis* són, entre d'altres, cròniques que posen de manifest la immensurable diversitat cultural i lingüística que caracteritza els éssers humans. Així mateix, no podem obviar la defensa a la diversitat dialectal –altra vegada aprofitant la influència autobiogràfica de l'autor-, amb *Vida i mort d'alguns dialectes*.

Una altra qüestió que aquest llibre pren amb força pot ser anomenada *el poder de les paraules*. Parlem concretament de tots aquells escrits que mostren el fet que les llengües poden esdevenir una arma poderosíssima, ja sigui per a l'autodefensa –

L'ànima de les dones a punta de llengua; El caraita, la llengua que va salvar jueus -, o per a l'atac. En aquest últim cas, l'autor ens posa exemples de com és possible mostrar actituds racistes només amb la llengua –*El racisme accentuat; El francès com a eina de discriminació; Les llengües incompetents*-. Així mateix, també trobem cròniques que mostren la transcendència que té el fet d'usar una llengua o una altra: la sorprenent revelació que fa una de les cròniques sobre els motius de l'Acadèmia Sueca per no atorgar el premi Nobel de Literatura a Àngel Guimerà mostra com l'ús d'una llengua o una altra no resta indiferent als ulls dels destinataris.

Com no podia ser d'altra manera, calien algunes cròniques que possessin l'accent a la *minorització de les llengües*, així com al record d'aquelles que ja s'han perdut. Així, parlem del dàlmata –*La primera llengua romànica extingida*- i de l'occità –*Al cel també l'occità deu ser oficial*-, el qual, malgrat que gaudeix d'un reconeixement privilegiat en l'àmbit eclesiàstic, sembla que el sistema polític francès està deixant morir cada dia una mica més. També parlem, evidentment, del català: del perill de desaparició en què es troba i de la lluita incansable d'alguns personatges històrics, reconeguts o no, per conservar-la –*La llengua dels taxistes de Barcelona; La bella llengua catalana dels gitanos*-. Així mateix, l'autor no s'oblida de les persones que van destinar temps, esforços i dedicació a assolir la justícia lingüística a través de *L'esperança desfeta de l'Esperanto*. Una esperança que, avui en dia, encara segueix al cor d'alguns esperantistes perseverants.

Una altra mena de cròniques que podem trobar en aquest volum atorguen *protagonisme a personatges concrets*. Algunes persones, per bé o per mal, mereixen un esment directe quan parlem de diversitat lingüística, i Joan-Lluís Lluís no se n'oblida. Alguns dels al·ludits són Ovidi, poeta romà del segle I aC, amb la seva traumàtica experiència de “desaprenentatge lingüístic”; Jacques Brel, pel seu poc respecte envers el flamenc; Hildegarda de Bingen, per l'elaboració d'un glossari en *lingua ignota*; o el menys conegut Banhs de Rènna, aquell *mossèn tocat del bonet* (p. 57) que va posar tots els seus esforços a demostrar que l'anglès era l'origen de totes les llengües.

Així mateix, no podem oblidar el *protagonisme a llengües concretes*, a través de l'explicació de certes curiositats que poden ser de més o menys interès, segons el lector que les trobi. Aquesta és l'excusa per parlar de l'alemany, i netejar-lo de la fama que té de llengua aspra i malcarada –*Elogi gairebé amorós de la llengua alemanya*-, del

gairebé invisible svanetià –*Llengua discreta de paisatges feréstecs*-, del turc i el seu canvi d'alfabet liderat per Mustafa Kemal –*El turc, llengua sol de la humanitat*-, i del noruec i la seva dicotomia dialectal –*Els noruecs malcarats*-.

Per altra banda, un dels temes més espinosos que apareixen al llibre té a veure amb *les relacions amb l'Estat francès*. França, que havia de ser l'avantguarda de la llibertat, la igualtat i la fraternitat, ha acabat esdevenint un ens de centralisme inimaginable, destructor profund de les llengües que li han semblat alienes. L'autor, com a nord-català, és víctima directa d'aquest fet i, quan es tracta de parlar de França, no en deixa passar ni una: A *L'etern autoengany dels francesos* o la ja esmentada *El francès com a eina de discriminació*, Lluís posa de manifest el sentiment francès de superioritat lingüística i les devastadores conseqüències que aquest fet ha comportat. Sense oblidar mai, és clar, la Catalunya Nord: aquella petita terra de ningú, i terra de tothom, que durant més de tres-cents cinquanta anys ha sofert l'homogeneïtzació lingüística per part de l'Estat francès.

Finalment, Joan-Lluís Lluís no s'oblida dels catalans del sud i de la vivència dels catalanoparlants a l'Estat espanyol. A les cròniques que clouen el llibre, *La mandra dels catalans* i “*Bon dia... sóc Batman!*”, Joan-Lluís Lluís recorda que tampoc no és fàcil viure plenament en català dins d'Espanya i encoratja el lector a abandonar la seva mandra particular i a vetllar per preservar l'ús original de la pròpia llengua.

A cremallengua és un llibre amè i distret, però clarament posicionat: l'autor és conscient que, sobretot en la temàtica que tracta, la neutralitat és un parany que juga a favor de les llengües predominants i ell, amb gran astúcia i eloqüència, aconsegueix no caure-hi. Així doncs, Joan-Lluís Lluís es posiciona, i ho fa de manera molt ferma però profundament justificada: critica amb duresa les persones i els Estats que afavoreixen la desaparició de les llengües, alerta del perill de la imminència d'aquesta desaparició i suggereix que, en el cas de la llengua catalana, la solució més efectiva passa per la independència política.

Cal dir, però, que el lector pot trobar a faltar alguns elements relacionats amb la temàtica tractada. Sense anar més lluny, i centrant-nos en el nostre interès principal – l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües-, considerem que al volum hi manca una crònica destinada a parlar sobre els projectes lingüísticoeducatius destinats que vetllen per la supervivència del català, com podria ser el de La Bressola. El fet que actualment

aquests centres comptin amb professors funcionaris de l'Estat francès i el recent augment de línies d'ensenyament bilingüe –al 50% de català i francès– a alguns centres públics d'educació secundària ofereixen un canvi esperançador pel futur de la llengua catalana.

En definitiva, recomanem *A cremallengua. Elogi de la diversitat lingüística* perquè és una obra escrita combinant dos elements que l'omplen de qualitat i que, malauradament, trobem divorciats massa sovint: l'esperit crític i la saviesa.

Referència de l'autora:

Marina Casadellà és doctoranda a la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment col·labora com a becària amb el Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües (GREAL).

Email: marina.casadella@uab.cat

Per citar aquest article:

Casadellà, M. (2014)., (2011). Ressenya: A cremallengua. Elogi de la diversitat lingüística per Joan-Lluís Lluís (Viena Edicions). *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, 7(2), 84-88.